

és világfölfogásunk a *társadalmi haladás* eszméjén épül fel. Ez eszme által vezetettve fölismerjük, hogy a szüntelenül fejlődő tudomány a létért való küzdelem legtökéletesebb eszköze, a melyet ápolnunk és szeretnünk kell s a melyre a társadalom minden tagjának joga van. Mert az igazság, ez maga az élet, a mely ha mint egészséges pozitív pædagogia érezteti hatását az új nemzedékekre, nemcsak tudósokká, de erősekké és jobbakká is tesz bennünket.

PAULER ÁKOS.

MAGYAR PÆDAGOGIAI TÁRSASÁG.

X-dik nagygyűlés 1902 január hó 25-én.

Jelen vannak: *Verédy Károly* elnöklése mellett, Bárczy István székesfőv. tanügyi tanácsnok, Böngérffy János, Bardócz Pál, Buday József, Bittenbinder Miklós, Bartoniek G., Erődy Béla, Ember Károly, Ember János, Eitner Ludmilla, Fináczy Ernő, Gyomlay Gyula, Gyulay Béla, György Aladár, Heinrich Gusztáv, Heger Luiza, Kovács János, Komáromy Lajos, Kemény Ferencz, Kerékgyártó Elek, Kirchner Béla, Körösi Sándor, Katona Lajos, Lederer Ábrahám, Lubinszky Emilia, Magyar László, Molnár István, Miklós Gergely, Négyesy László, Nagy Dezső, Nagy László, Peres Sándor, Radó Vilmos, Sántha Lajos, Sziklás Adolf, Tomcsányi János, Katonáné Thuránzky Irén, Weszely Ödön, Volenszky Gyula, Zsengeri Samu, Trájtler Károly, utóbbi mint jegyző. Ezeken kívül igen nagy számban vendégek, köztük néhai Schvarcz Gyula dr. özvegye és családjából többen.

I. Elnöklő *Verédy Károly* a következő megnyitó beszédet mondja:

Tisztelt Közgyűlés!

Elnökünk megtisztelő megbízása ad jogczimet arra, hogy mai közgyűlésünk alkalmából t. vendégeinket és tagtársainkat üdvözölhessem.

Tíz év egy olyan társulat életében, mint a mienk, számottevő még fejlettebb államainknál is, hát mi nálunk, a hol sok tekintetben még mostanában is az úttörés nehéz munkáját végezzük.

Anyagi eszközök hiányában eleinte főleg az érdeklődés felköltése volt segítőnk, a mi évről-évre emelte és fejlesztette tevékenységünket úgy extensiv mint intensív módon. Az előbbeniről titkárunk lévén illetékes beszámolni, magam csak azokról a belső

mozzanatokról kívánok megemlékezni, a melyek tanubizonyyságot tehetnek működésünk értékéről. És itt azonnal meg kell jegyeznem, hogy a pædagogia tág mezejéről egyedül az elemi népoktatás körére szorítkozom, mert főleg ennek jelenségeit lehetek némileg feljogosítva, összefoglaló rövid ismertetés kíséretében, kritikai szempontból mérlegelni.

Társulatunk mostani szervezetében fennállásának már tizedik évét fejezte be! Nem voltunk sokan, a kik elnökünk hívó szózatára a pædagogiai irodalom művelésére egyletté alakultunk, de az ügy fontossága, a tudományos pædagiának terjesztése iránt viselkedő rokonszenvünk nem engedte, hogy a pessimismus vegyen erőt rajtunk. Elnökünk kitartása fokozta munkakedvünket és ha ezúttal szóvá tesszük tevékenységünk eredményét, nyugodt öntudattal mondhatjuk el, hogy a népoktatás terén kifejtett működésünk nem volt meddő. Vagy negyven, a modern pædagogia által napirendre tűzött népoktatási kérdésre igyekeztünk megfelelni sine ira et studio. Körünkben sem a bizantinismus, sem a furor pædagogicus gyökeret verni nem tudott, mert az igazság után való kutatás volt jelszavunk.

Zárt társulat lévén, mely a tudományos elmélkedés szolgálatába szegődött, a népszerűség sugaraiban tündöklő, szenzációs sikereket felmutatni nem tudunk, de a hol kritikai szavunkat hallattuk, a hol az avatag felfogást oppugnáltuk és a józan haladás útjait egyengettük: ott szereplésünk nem sikertelen. E végre utalok arra, hogy a testi és erkölcsi nevelés feladatai, a pædagogiai eszmék elterjedése és a pædagogiai alapfogalmak megállapítása mellett elmélkedtünk a jövő népiskolájáról, a gyengébb tehetségű gyermekek oktatásáról, a gyermekvédelemről, a slöjdről, az ipar- és gazdasági szakoktatásról, kapcsolatban a népiskolai tanítással, a társadalomnak a népiskolai oktatás szolgálatába való szegődéséről, a paraszt szocialismusról. Az elemi oktatás methodikája sem kerülte el figyelmünket, a fővárosi elemi oktatás és az osztatlan népiskola tanterve mellett foglalkoztunk a népiskolai irodalmi és nyelvtanítással, a földrajzoktatással, a normál szavakkal és a dülő és álló írással. A rendtartás keretében nem feledkeztünk meg a testi fenytékről és behatóan méltattuk a népiskolai évrő vizsgálatok szükségességét. A felszerelést sem mellőztük, mert új szerkezetű iskolai padokat mutattunk be. Sürgettük a tanítók tovább képzését, ismertettük a jénai tanfolyamot és a Néptanítók Lap-

jának reformját. A kormányzat szempontjából népiskolai felügyeletünk reformálásáról és népoktatási törvényünk revisiójáról is vitatkoztunk. Hazai viszonyaink mellett a külföldi iskolai állapotokra is reflektáltunk, ezért ismertettük a francia, angol, svéd és svájci közoktatási állapotokat. Ezen aktuális kérdések mellett, a mennyiben időnk és lapunk tere megengedte, a multból fölmerülő pædagogiai adalék gyanánt egy-egy régebbi keletű rendelkezésnek és tervezetnek is helyt adtunk. *Apáczai* nagy jelentőségű tevékenységét éppen egyik nagyérdemű tagtársunk, dr. *Hegedüs* István tanulmánya volt hivatva tanítói köreinkben értékesíteni. Mondanom sem kell, hogy ezek mellett a szorosán vett népoktatási kérdések mellett az egyetem és középiskolák köréből is számos tétel volt napirenden, és elhalt tehetségesebb tagjainkról is évenként kegyelettel emlékeztünk meg. *

Még ha csak a pædagogiai kérdések jelentőségére reflektálunk, akkor is azonnal kiderül, hogy igazam volt, a mikor társaságunknak a népoktatás terén való működését olyannak minősítettem, mely sikeresnek mondható. És ha e sikereket kézzel foghatólag nem mutathatom fel, azért mégis ránk illik az öreg Herbartnak mondása, hogy ha az eszmék és elméletek eleinte nem is reálisíthatók, az azokról folyamatba tett vitatkozások idővel annyira viszik a gondolkodókat, hogy egyet-mást megtestesítenek, míg a lassú siker általánossá válik.**

Ezek az eszmék folyton átalakúlnak vagy újjászületnek és éppen a XX. század hajnalán oly mennyiségben jelennek meg a pædagogia derült egén, akár a nyári éjszakák csendjében a hulló csillagok és úgy mint ezek, alig hogy ragyogva megjelennek, már is a megsemmisülés ködében vesznek el! — De nem. Egyes eszmék körfutásukban magukhoz ragadják a szabadon keringő kisebb-nagyobb társaikat és az áthasonulás után hatalmas tünemény számba mennek és vezető csillagokká válnak. És mindez szemeink előtt történik. Érdemes, hogy ennek az átalakulásnak néhány pillanatot szenteljünk.

★

A XX. század hajnalán az államok életében meglepetés számba menő reformtörekvések észlelhetők.

* L. Magyar Pædagogia I—X. évfolyamai.

** Herbart XI. 1851. 321. l.

A *socialismus*, melynek híveit még egy két évvel ez előtt szemetes kocsikra hányva utasítottuk ki fővárosunk területéről, Franciaországban kormányképes lett. A nagy német állam szintén kénytelen ügyet venni a kor követeléseire, melyek szembe szállanak a nagy tőke nyereszkeskedő uralmával és nem erőszakoskodással, hanem a kis tőkék és kis emberek csoportosításával, a sociologia keretében maradandó módon lerázzák a túltengő merkantilismus békóit.

A tudomány sem maradt érintetlenül: A kor szelleme megragadta tudósainkat is, s míg a speculativ elmélkedés háttérbe szorul, addig a természettudományok rohamosan hódítanak; a lélektan *Wundt*-al a physiologióra támaszkodik, a vallásokról szóló elmélkedések a humanismusra utalnak, a klerikalismus és radikalismus közepett ezen az alapon egy új, nemes világnézet bontakozik ki, mely az emberiséget nemcsak a szabadság áldásaival ismerteti meg, hanem arról is gondoskodik, hogy a nevelés az embereket ennek a szabadságnak józan kihasználására képesítse.

Az alkotások korát éljük. A helyi viszonyok felett való siránkozások helyébe a tett, a munka lépett.

Tudósaink tényleg keresik a társadalom helyes irányításának útjait, hogy azon haladva boldoguljon állam, társadalom és egyén egyaránt.

A paedagogiai irodalom művelői ennél fogva hálás feladatokkal bőven foglalkozhatnak, mert feltárhatják a múltból a mai felfogás kialakulásának módját és ennek alapján konstatálhatják a korszellem jogosultságát.

A tudományos kutatók azonban, saját álláspontjaik igazát bizonyítgatva, heves vitákat provokálnak, melyek az individuális és sociális paedagogia körül csoportosulnak.

Kopott eszmékről és bukott paedagogiáról beszélhetünk. A paedagogiai történet írói ez idő szerint a cultur-történettel kapcsolatosan fejtik fel a nevelés fejlődésének menetét (Scherer), a psychologia köré vonja a gyermek-psychológiát és pathológiát, az ethika pedig a sociologia segítségével függetleníti magát a philosophiától. A paedagogiában annak az irányznak, hogy az embernevelés az egyedeket e földön úgy vezesse a nagykorúságig, hogy egy túlvilági, boldogabb hazába való jutáshoz jogcímet szerezhessenek maguknak, nagy konkurrens akadt. Nem a más világ számára akarjuk nevelni az embereket, hanem azon vagyunk, hogy minden ember

viszonyaihoz képest boldogulhasson és embertársainak boldogulásában részt vegyen mint productív erő. A boldogulás helyes értékelése felett ez idő szerint a vélemények még szétágaznak, az *individualismus* és *socialismus*, az *egoismus* és *altruismus* erkölcsi jogsultságának indokolásában az egyeztetés nehéz munkáját még nem tudta befejezni, de annyi már bizonyos, hogy az értékegységek nem idegen világból fognak vétetni, hanem a nemzetek bizonyos, meghatározható korából.¹ Nem normál emberekről, hanem létezőkről beszélünk, a mikor a vágyakat és törekvéseket, valamint a tetteket eredményükben bíráljuk. Míg régebben az ember értékének meghatározásánál főleg csak az egyéni rátermettséget vettük számba, úgy mostanában minden egyes embernek értékelésénél nemcsak egyénisége, hanem a társadalomban kifejtett működése az, a mi döntő tényező.

Az individuális- és socialis-pædagogiai törekvések mérkőzésénél ezek a szempontok veendők figyelembe.

A *sociálpaedagogusok* elveik mellett hivatkoznak Pestalozzira, Herbartra és Zillerre is, mint a kik a nevelésnél nem kizárólag az individuálizálásban keresték a nevelés feladatát, hanem tekintettel voltak az egyénnek a társadalomban köteles helyzetére is.²

A *sociálpaedagogiai irány ellenfelei* minden rendelkezésükre álló eszközzel azon vannak, hogy a nevelés célját csak az egyénnek tökéletesítésében találjuk fel akként, hogy a *felnevelt saját elhatározása* folytán feleljen meg életével az erkölcsi követelményeknek.³

A *sociálpaedagogusok* ezzel szemben *vilatják*, hogy az emberek folyton fejlődnek testi és lelki átöröklés és helyi tapasztalatszerzés folytán úgy, hogy sok lelki processzus már a felserdülő nemzedéknél is gyorsabban folyhat le, mint a hogy lefolyt minálunk, elődeiknél. Szerintünk a nevelés munkája tervszerű és véletlen, a mennyiben a nevelők a gyermekekre tudatosan hatnak, míg a környezetbeliek célzatosság nélkül gyakorolhatnak példáikkal hatást, a mint azt a sociologia és biologia igazolja. (Natorp, Bergemann.)

Korunkban — úgymond Lehmann — *minden embernek*, még

¹ Päd. Jahresbericht. LIII. f. 27. l.

² Päd. Jahresbericht. LIII. 42. l.

³ U. o. 38. l.

annak is, a kinek hivatása nem követeli a testi munkát, szüksége van arra, hogy *testi erejénél fogva ellenálló képességre tegyen szert*, már azért is, hogy azt a nagy agymunkát, a mit tőle a mindennapi élet követel, teljesíthesse. Régebben a csendes, családias jellegű élet, még nagyobb városainkban is, úgy szellemileg, mint testileg, csekélyebb követelésekkel lépett fel, mint a mai mozgalmas foglalkozás. Napjainkban a régebbi életmód mellett, lehetetlen volna olyan generációt nevelni, mely a kor követelményeinek testileg-lelkileg meg tudna felelni; ehhez a testi és lelki képességek lehető legnagyobb kifejlesztése szükséges. * Épen ezért a mai élet számára kell nevelni és tanítani a gyermekeket és arra gyakorlatilag előkészíteni. A mint a modern orvos-tudomány nem új orvos-szerek feltalálására, hanem a helyes életmód terjesztésére fekteti a fősúlyt, úgy a modern paedagógiának is nem újabb módszerekre, hanem a nevelés gyakorlati jellegére kell a fősúlyt fektetnie. Ez pedig első sorban arra tekint, hogy a gyermeket a lét harcának megharcolására akként képesítse, hogy az egyén, iskolatársaiyal szövetkezve, sikeresen megállhassa helyét a társadalomban a maga, embertársai és az állam javára. Minél nehezebbekké válnak az életfentartás föltételei, annál magasabb testi és lelki műveltséget kell szereznie a harczra készülő ifjúságnak. Innen van, hogy a kultur-feltételek folyton emelkednek, iskolai oktatásunk is minduntalan újabb feladatokkal áll szemben, tehát holmi végleges tantervekről, jogérvényes, állandó utasításokról ne is beszéljünk, mert ha a valóságosságnak sikerül is ideig-óráig a kor követeléseit visszaszorítani, a közgazdasági fejlődéssel járó magasabb fokú intelligencia váratlanul átgázol az elmélet alkotta korlátokon és átadja az intéző hatalmat az élet kérlelhetlen követelményeinek.

És hogy ez így van, mutatja a mai Németország paedagogiai reformtörekvése, és hogy ez így lesz mi nálunk is, annak előzményeit már látjuk feltűnni szemhatárunkon. (Neményi jelentése tanulmányútjáról: Magyar Nemzet. 1901.)

★

Míg régebben egyes kiváló tudósaink vagy aktuális politikusaink voltak az iskolai reformtörekvések megindítói, addig napjainkban az egyes államok közgazdasági viszonyainak gyökeres át-

* Päd. Jahresbericht. 47. l.

alakulása készíti az intéző köröket arra, hogy a népnevelést új irányba tereljék.

Németországban a gyáripár folytonos terjedése lehetővé tette a csak nyers erővel rendelkező munkások nagyobb mellőzését, mert a megváltozott közgazdasági viszonyok folytán a társadalomnak komolyan kellett oda hatni, hogy a munkások intelligenciája fokról-fokra emelkedjék.

Anglia is észrevette az alsó néprétegek hiányos oktatását és ezért az utolsó tíz évben elemi oktatás budgetjét 100 millióval szaporította.

Franciaországban is nagy súlyt fektetnek a népiskolai tanulók tovább képzésére és magasabb, e nemű iskolái (écoles primaires supérieures) a szakszerűség és gyakorlati irány szolgálatában állanak. Erre annak tudata ösztönözte a hatalom birtokosait, hogy minél magasabb a munkások műveltsége, annál magasabb az erkölcsisége és munkabírása a IV. osztálynak és ezzel kapcsolatos arányú egyúttal tökegyűjtése is. A hol a nép iskolázott, a hol a napról-napra való élés; a heti bér eldorbézolása helyett javak szerzése és termelése van napirenden: ott közgazdasági tekintetek kényszerítik az egyes nemzeteket arra, hogy a nevelés által nyújtható nemzeti kultúrában részesedjék a nép is, azonban nem a nemzeti sovínizmus, hanem a humanizmus szolgálatában. Már a közgazdasági írók is joggal utalnak arra, hogy a népoktatásra fordított összegek nem improductiv jellegűek. Tudvalevőleg Smith Ádám szerint a nemzeti vagyonosodásnak alapját a munka megosztása, ennek szabad versenye képezi. Ehhez azonban általános művelődés kell első sorban, ez a közgazdaság követelményeinek ismeretét mint *conditio sine qua nont* követeli. A tudományok népszerűsítéséből tova terjedő népműveltség fogja csak lehetővé tenni a gazdasági ismereteknek nagy rétegben való elterjedését.

Mi módon történjek ez?

A népoktatás legelső fokán, a kisdedóvásnál nemcsak gondozással, hanem helyes táplálkozással és ápolással kell a nép gyermekeit feladatukra képesíteni. A népiskolában magában nemcsak az istenfélelemre, írás és olvasásra, számolásra és egy kis irodalomismére meg reálismeretekre kell reflektálni. Itten az oktatás a maga egészében az életből az életnek nyújtsa a tanításhoz az adalékot. Mert itt a lét harcára való előkészítés kell, hogy domináljon. A mi földműves népünk télen átlag henyélni kénytelen, mert dolgozni

mást mint a földet művelni, nem tud. Mennyi érték kallódik el ezzel!

Ennek megakadályozása végett elmélkedni kell a fölött, vajjon a mostani általános népiskola szervezetében megfelel-e a hétköznapi élet mai követeléseinek?

A német pædagogusok e tekintetben két nagy táborra oszlanak, az egyik tényleg az általános népiskolában véli feltalálhatni azt az oktató intézetet, a melyben a tanítás alapvetése a tanulók jövőjére való tekintetek nélkül történik. A másik rész az elemi népiskolából a középiskolának szánt tanulókat kiveszi és tanulmányaikra előkészítő elemi iskolákban preparálja. — A népiskolákban tanuló gyermekek érdekében különben a nagyobb városokban azon vannak az intéző körök, hogy a tanulók lehetőleg tényleg elérjék a koruknak megfelelő iskolai műveltséget és ezért a felső osztályokba fel nem jutó tanulókat elkülönítik s őket *külön osztálytanításban* részesítik s a mennyiben ezek a tanulók csekély számban, kitünő tanítóktól nyernek oktatást, egy-két év alatt elérik tényleg azt, hogy mint tanulmányaikat teljesen bevégzett tanulók lépnek ki az életbe. * Ezen intézkedés mellett tért hódít a *segítő iskolai intézmény*, mely a gyenge tehetségűek okszerű tanításáról gondoskodik. Szervezetében ez részint mint elkülönített iskola, részint mint a rendes tanintézet keretébe illesztett külön correpetíciós jellegű osztály fejt ki áldásos tevékenységét. ** Az erkölcsileg veszélyeztetett tanulók érdekében is folyton élénkül a társadalom és tanítóság figyelme és jóakarató gyámkodása. Eddigélé az erkölcsileg sülyedt tanulók csak a szülők beleegyezésével küldettek a *javító iskolába*, melynek neve Hamburgban «Strafschule». 1900 óta már törvény rendelkezik e tekintetben Poroszországban, a mely szerint 12 éves korukig a gyermekek vétségeikért bünfenyítő úton el nem ítéltetők és ezért felhatalmazza az egyes tartományok hatóságait, hogy az el nem ítélt, de javításra szoruló gyermekeket, 18 éves korukig oly családokba vagy intézetbe helyezhesse el, ahol 20 éves korukig az erkölcsiségre szoktathatók. Abban az esetben, ha úgy az anya, mint az atya erkölcstelen életet él, vagy ha csak maga a gyermek cselekszi ezt és a szülők nem képesek megjavításáról gondoskodni, akkor is jogában áll az illetékes felügyelő ha-

* Päd: Jahresbericht. LII. 41. l.

** Demoor: Die abnormalen Kinder.

tóságnak a gyermeket, még ha büntetve nem is volt, a javító iskolába terelni. * Ezen porosz törvényben az iskolának közrehatása mellőzve van, de már más államokban a tanítói testület véleménye dönt első sorban a javító iskolákba való elhelyezésnél. Ezekből a törekvésekből egy helyes irány emelkedik ki, és ez az, hogy a vétkező ifjak első sorban nem börtönökbe, de javító iskolákba utasítandók. Mintán azonban az erkölcsi sülyedést leginkább a családi befolyás hiánya okozza, azokat a népiskolai tanulókat, a kik nappal nélkülözik a szülők ellenőrző nevelési befolyását, a prophylaxis szempontjából *napközi otthonokba* kell elhelyezni, a hol szakértők vezetése mellett foglalkozásban és nevelésben részesülnek. Ezek a napközi otthonok a szünidőkre is kiterjesztendők. A gyermekotthonok létesítése tehát szoros kapcsolatban van a szociális neveléssel. De hát ez voltaképen milyen nagyobb igényekkel lép fel a népiskolával szemben?

*

Jó iskolaépületeket sürget legelőször, nem azokat a kaszárnyákat, a melyekben 40—50 osztály van elhelyezve, úgy hogy a tanulók egymás mellett haladva idegenek maradnak és így a közszellem kifejlődése lehetetlenné válik. Az élet közössége bajtársi jó viszonyt feltételez, ennek megelőzője pedig az iskolatársi jó viszony. Az iskolaházak tehát családházak legyenek, a tanulásra, testedzésre és a közszellem kialakulására való tekintettel. Az épület berendezésénél mértékadók a tantermeknek 30—40 tanulóra való berendezése. A nagy udvarokban, legalább a széleken, rabattok alakjában a legszükségesebb tipikus növények tenyésztésére, az aquarium és vivarium létesítésére kellő tér adassék! **

Jó tantervet sürget másodsorban a szociális paedagogia, főleg a tanulók bekövetkező életviszonyaira való tekintettel. Ebből a követelésből azonnal kiderül, hogy a népiskolai tantervek nem lehetnek részleteikben egységesek, utasításai sem birhatnak évek hosszú sorára kötelező erővel, már azért sem, mert a helyi viszonyok tényleg különbözők és a kor követelései a népoktatással szemben is módosulnak. A népiskolai tanterv a helyi viszonyok mellett az általános műveltség alapelemeit ölelje fel, tehát olyan iskola

* Aschrott: Zwangserziehung, Päd. Jahresbericht LII. A. 25. 1.

** Sachse: der Schulgarten.

szolgálatába szegődjék, a mely alapját képezze az oktatás első fokának, tehát mindennemű fokozatnak.

Az, hogy az egy tanítóval bíró iskola nem képes olyan tanítási czélokat elérni, mint a nyolcz osztályú tagolt népiskola, kétségtelen; az, hogy a városi és falusi iskolák között lényeges eltéréseknek kell lenniök, el nem vitatható, de a főczélban, az ifjúságnak az istenfélelem, királyhűség és életrevalóság eszméi követésére való képesítésben — mindannyian megegyezhetnek. Az iskolák jellege felett még különbözök a vélemények, mert míg a tradiciónális felekezeti szellem eddigelé dominált, addig a sociál-pædagogusok mostanában a községi, a sociálisták pedig az állami jelleg mellett lelkesednek. A tantervi föeltérések is e szerint jelentkeznek. Míg a felekezeti iskoláknál a hitoktatás nagy óraszámban jelentkezik, míg a községiak a hitfelekezeti különbségek nivellálására akarnak hatni közös imákkal és ifjúsági istentiszteletekkel: addig az állami iskoláknál erőteljesen sürgetik az erkölcstannak tanítását, mely a merev felekezetiiséget megtörni van hivatva. A többi tantárgy közül nagy súlyt fektetnek a reformátorok a fiú-gyermekek-nél a kézimunkára, a leányoknál a háztartásra és mint úttörők már is sikerrel dicsekedhetnek, noha a tanítótság nagy része, különösen Németországban, még mindig idegenkedéssel fogadja ezeket a gyakorlati tárgyakat, úgy hogy a berlini legújabb tantervben korántsem foglalják el az őket joggal megillető helyüket.

Érdekes a *berlini* városi elemi iskolák számára mostanában napirendre tűzött új tanterv. Tudvalevőleg Berlinben a keresztyén iskolák erősen dominálnak, sőt fájdalom az antisemitismus jelei is észlelhetők. (Jahresbericht. LI. 149. I. U. a. LII. 162. I.)

A magániskolákba ugyanis zsidó tanulókat nem vesznek be, a városi iskolákban zsidó tanítók nem lehetnek osztályfőnökök, ha kellő számú, hitfelekezetükhöz tartozó tanuló nincs az osztályban; a protestánsok a katholikusoktól elkülönítve csoportosulnak az iskolában és ezért mégis lehetséges, hogy a hittan elkülönítve, önállóan csak a legalsó fokon, 3 osztályban taníttatik heti 3—4 órában. A többi tantárgy beosztásánál főleg a gyakorlati élet viszonyai döntöttek, a kenyérkeresetre képesítést sürgető sociál-pædagogia követeléseinek megfelelőleg és pedig az *anyanyelv* tanítása a polgári ügyiratok, üzleti megrendelések, beadványok és levelek fogalmazásával oldja meg feladatát, ehhez járul az utolsó osztályban néhány kiváló író műveinek ismertetése olvasó könyvek alap-

ján. Ezeknek az olvasó könyveknek azonban privilégium nem biztosított és a szabad választás joga az iskoláknak meghagyatott. A II—V. osztályban minden tanítási órában 10 perc a grammatikára fordítatik. Az óraszám hetenkint az I—II. osztályban 8, a III-dikban 7, a IV-dikben 6 óra. Ezen osztályjelölés a mienkhez van viszonyítva. A *történelem* tanítása a középfokon veszi kezdetét heti 2—3 órában. A legfelsőbb osztályban a porosz, a többiben a német történet tanítatik, főleg a mai polgári életre való vonatkozással, annak keletkezésétől és kifejlődésének folyamán a mai állapothatáig. — A földrajz a negyedik osztályban veszi kezdetét heti 2 órával és felöleli a honismét, Németországot, Európát és a nagy világot. A legfelsőbb osztályban a német culturgeografia szerepel. — A *természettudományok* tanítása a középfokon veszi kezdetét heti 2 órával, ez megkétszereződik a felső tagozatban, míg a legfelsőben 3 óra van kitűzve. A főszűly a természetnek az emberhez való viszonyának feltárására, az anthropológiára és az egészségtanra van fektetve. A leányoknál főleg a konyhai szükségletek határozzák meg a vegytani tananyagot. A *számtan* heti 4 óra alatt a gyakorlati élet viszonyainak megfejtésével és értékesítésével foglalkozik, a geometria csak a VI. osztályban veszi kezdetét. Az írásnál a normál ABC (alfabet) mértékadó, a leányoknál a kézimunka redukáltatott 36 óráról 17-re. Az osztályok száma 6-ról eleinte 7-re, most 8-ra emeltetett. A heti óraszám az I. osztályban 20, a II-dikban 21, a III-dikban 24, a IV-dikben és V-dikben 28, a VI-dik és VIII-dikban 32 óra.

A *háztartástan* eddigelé csak facultative tanítatik a berlini leányiskolákban, miről dr. Zwick tanfelügyelő ezeket jegyzi meg: míg a német tanférfiak erősen vitatják, vajjon a háztartástan a népiskola tervébe beilleszthető-e, addig városok, egyletek és magánosok gyakorlatilag kísérleteznek és arra a meggyőződésre jutnak, hogy ez a tárgy felvehető és sikerrel tanítható. (Jahresbericht. LII. 168. lap.) Londonban is szép eredménnyel kísérleteznek (experimental work dealing with domestic matters), de azért csak a kezdet-kezdetén vagyunk. A fiúk számára berendezett *kézimunka*-oktatás szintén nehezen tud tért hódítani. A francia népiskola ugyan behozta a tömegtanítást, de a nagy Németországban csak 600 elemi iskolában tanítják, noha épen a social-pædagogusok erősen kardoskodnak a két tárgy mellett, mint a kenyérkeresetre való képesítés elősegítői mellett. De e két gyakorlati tantárgy, ha nem is dicse-

kedhetik fényes győzelemmel, azért mégis figyelmet keltett, a mi egyelőre siker számba mehet.

Az elemi népiskolát különben sem tekinti korunk kizárólag egy általánosan képző intézetnek. Azt kívánja, hogy ehhez kapcsolódjék a *nép folytonos művelődésének* áldásos munkája. Sürgeti tehát, hogy a népiskolát bevégzett tanulóknak adassék mód a szakismeretek szerzésére tovább képző tanfolyamok útján, az ifjúság pedig egyletekkel fűződjék első nevelőházához, a *szülők pedig külön konferenciák* tartásával nyerjenek támaszt a népiskolákban nevelő munkájukhoz. Persze a németeknél ezek a konferenciák a szülőknek lehetőséget nyújtanak arra, hogy saját gyermekeikről beszélhessenek és azok előmeneteléről és boldogulásáról a parádés vizsgák mellőzésével, meggyőződést szerezhessenek.

A sociál-pædagogia sem akarja megengedni, hogy a tanulók az iskola befejeztével egy valóságos salto mortaléval — ugorjanak az élet sodrába. Az oktatók segélyével a tanulókat egyrészt egyénenként kiműveltetik, másrészt *előkészítik társadalmi helyzetük elfogaladásának nehéz munkájára*. A tantervben a mult áttekintését megrovidítik és a jelen megértésére fordítják a fősúlyt. A sociál-pædagogia valóban elismerést érdemlő törekvése épen abban nyilvánul, hogy a tanterveket nem csak elméleti, de gyakorlati szempontok szerint is mérlegeli.

Harmadik követelése a sociál-pædagiának a *jó tanítás* és az ezzel járó *nevelés*. Erről tudvalevőleg könyvtárakat irnak össze tudósaink és tanítóink, bizonyítgatva az igazi methodus jogosultságát. A Herbart-féle tanítási fokozatoktól le a reczitáló felmondásig szép gyűjteménye van a methodikai eljárásoknak és ha napjainkban még egy-egy újabb is felmerül, mindig eszembe jut az 1869-iki berlini tanító-gyűlésen végbement ama megható jelenet, a mikor a módszertani vita alkalmával egy derék, tapasztalt tanító oda nyilatkozott, hogy állhat előtte és mögötte akárhány tanfelügyelő, akárhány rendőr, még is úgy fog tanítani, a hogy azt jónak tartja, mert az egész tanításban az a fő, hogy igazat tanításnak. A sociál-pædagógusok nem követelnek mást és jó tanításnak minősítenek minden olyan oktatást, mely a való megismerésére vezeti a gyermeket. A létező ismertetése a *conditio sine qua nonja* a jó tanításnak. Nem a festett világ, hanem a természet szemlélete, nem a képzelet alkotta ideálokban való gyönyörködés, hanem az élet megfigyelése képezze az igazi képzet-alkotás és ér-

zelemébresztés alapját. Mennyit vétkezünk még napjainkban is ez ellen! A tankönyvek uralkodása még mindig tart, a szótanulás, képek és furfangos tanítási kísérletek meg az örökös ismétlések mostanában sem veszítették el befolyásukat. Vajjon az iskola ablakából meglátják-e tanulóink az igazat, az életet? A föld, a természet és tüneményeinek ismeretére hogy vezeti a tanító gyermekeinket? Kép és kép, ábra és ábra, no meg egy-két természetellenes természettani kísérlet átlag az, a mik a szemléltető oktatás segítő eszközeit alkotják. Mikor tanulják megismerni a tavasznak a fejlődésben megnyilatkozó éltető erejét? Még a gyárak üzemét is technológiai ábrákon figyelik meg. A városokban tanítóink azzal védekeznek, hogy nem mehetnek ki a szabadba — távolság és egyéb helyi okok folytán. Hát az iskolába kell hozni a természetet? Jól tudjuk, hogy ezt tenni nem lehet, de ha már olyan rettenetes akadályok léteznek is, mégis lehet ezen némileg segíteni. Városainkban az iskolaudvar, faluhelyen az iskolakert legyen legalább is az a hely, a hol felmutathatjuk a természeti élet közösségét. Egyszerű, az életből merített kísérletekkel nem lehet felfogatni a tünemények okát? A hol az iskolai kirándulásokra meg van adva a lehetőség, ott azoktól eltekinteni valóságos bűn. Olyan még a tanterv és a tanítás, mint a szatócsbolt beszerzési és eladási eljárása. A tanítás menetére szeretik még most is azt a mondatot alkalmazni, hogy sok út vezet Rómába. Igaz, de az is bizonyos, hogy nem minden embernek kell Rómába menni és legkevesebbé kell erre vállalkozni a népiskolai tanítványoknak, elég az, ha a saját lábukon tudnak haladni hazájuk földjén. És hogy ezt tehetség, először kis körben kell tájékozódniok, hogy később útvesztőbe ne kerüljenek. A jó tanítás erről gondoskodik és első sorban nem mesterséges, hanem természetes eszközökkel. Ezeknek összeállítása nem könnyű dolog. Mert minden kornak megvannak a maga jogos követelései, világnézletei, minden korban a tudomány más-más színvonalán áll s más-más eszközöket kénytelen igénybe venni, hogy erre a színvonalra emelje kortársait. Ezért a jó tanítás eszközeinek megválogatásában nem követhet állandó irányt, mert ez hátramaradáshoz vezetne és ezért a válogatás sem szünetelhet. Ez a követelés a szociál-pædagogióban nagy szerepet játszik.

A jó tanítás, a mint már említettem, különben első sorban a jó tanítótól függ. Minél magasabb igényekkel lép fel a társadalom az életben, minél magasabb fokú lesz az intelligencia, a mit fel-

mutathat, annál nehezebb lesz azon feladat megoldása, mely a tanítókra vár. A tanítóóság érzi is ezt és míg egyrészt a *succrescentia* értelmi nivójának emelését a képzés színvonalának emelésével igyekszik biztosítani, addig a már alkalmazottak elmaradottságának külön tanfolyamokkal igyekszik elejét venni. A berlini tanítók egyik legszebb törekvése épen ezekben a tanfolyamokban nyert érvényesülést. Azóta a tanítói kurzusok folyton gyarapodnak a végre, hogy a tanítóóság a korrallal haladhasson. Ha valamely pályán fontos a haladás, úgy fontos az a tanítói pályán, mert az elmaradás végzetessé válhatik egész generációkra. A folytonos tanulás a jó tanító egyik alapföltétele, mert minél képzetebb a tanító, annál jobban tanít és nevel. Az iskolai nevelés tudvalevőleg a rendtartásban és fegyelmezésben nyilvánul, mely egyrészt mérsékli a rakoncátlanságot, másrészt nemes tettekre hevíti az ifjúságot. A milyen sok nehézséggel jár a tömegtanítás, épen annyi vesződséget okoz a tömeges nevelés. És itt a parancsszó nem teljesítésénél még mindig szerepel a testi fenyték. Érdekes, hogy ezen értéktelen fegyelmi eszköznek korlátozása minő felháborodást idézett elő, a mikor Bosse, a volt porosz miniszter, a botbüntetés használatát megrendszabályozni törekedett. Nem csekélyebb hatóság, mint a német birodalmi törvényszék desavualta Bossét, kimondván egy felebbezés alkalmából, hogy rendelete törvénytelen, mert a tanítót nevelői eljárásában korlátozza.*

Jó nevelő tanítókat sürget tehát a sociál-pædagogia harmadszor, ámde ehhez első sorban *jó fizetés* szükséges.

Nyomorfiak — nagy társadalmi problémák kutatására nem igen vállalkoznak, legfeljebb üres éléskamarájukban igyekeznek a siker reménye nélkül — felfedezni egyet-mást, a mit felhasználhatnának . . . A gyilkoló passivitás- és stagnációznak, a mit néha a társadalmi életben tapasztalhatni, alapokát, fájdalom, sokszor a rosszúl dotált tanítóokban kell keresni és épen ezért a tanítói javadalmazás emelését a sociális törekvések folyton napirenden is tartják. A német városok közül Hamburg az, a mely újabban rendezte a fizetéseket és pedig az elemi iskolai főtanító alapfizetése ott 4100—6000 m., a rendes tanító 2900—4400 m., a segédtanító 1400 márkával kezdi meg működését.**

* LIII. Jahresbericht 88. 1.

** LIII. Jahresbericht 118. 1.

Es ezzel a fontosabb reformtörekvések végéhez értem. A *social-paedagogia* tehát a gyermeket úgy fogja fel, a mint létezik, mint a társadalomnak egykoron kereső tagját. Ennek a hasznára és a maga javára akarja felnevelni. Ha pedig a nevelést befejezte, akkor a tanítás munkásai hidalják át az iskola és az élet közötti űrt, gondoskodjanak az ifjak tovább képzéséről és ha családot alapítanak és gyermekekkel rendelkeznek, ismétlődjek a viszony! És ez a sok helyen már meghonosodott viszony tartós lesz, mert nemcsak az iskolamesterek okoskodása, hanem az élet követelése fogja a társadalmat a saját érdekében ennek a viszonynak gondozására és ápolására ösztönözni.

★

Hát mi nálunk mennyiben érvényesült, vagy mennyiben óhajtható, hogy érvényesüljön a *social-paedagogia*?

Óvódaink felette lassan, de mégis szaporodnak. Berendezésük ugyan legtöbbnyire óraadó intézet számba megy, azonban a társadalom már is sürgeti, hogy azok a nevelő házak szerepére vállalkozzanak és a kapcsolatot a népiskolával keressék és szilárdítsák. Kormányunk főleg az állami iskoláknál e tekintetben már rendelkezett és így remélhetjük, hogy ez az irány tért fog hódítani.

Az elemi iskolának feladatát az újonnan kiadandó tanterv lesz hivatva közelebről is meghatározni. Fájdalom, ez a reform elhúzódik, talán főleg azért, mert az intézők a tantervet nagy időre kívánják érvényben hagyni, pedig valószínű, hogy *paedagogiai*, *közigazdasági* és *politikai* viszonyaink csakhamar újabb és újabb követeléseket fognak formálni a tantervvel szemben. Hogy ez így van, mutatja a modern *rajzoktatás* jelenlegi állapota, mely teljesen szakít Meurer óta a *tradicionális* eljárással. Addig is míg a tanterv a sok tanácskozáson átmegy, a szakkörökben és a társadalomban mozgalom indult meg az iránt, hogy a *népiskola* tényleg a *social-paedagogia* elvei szerint érvényesüljön. Hangoztatják, hogy az oktatás a szótanulás helyett a szemléletre fektesse a fősúlyt, logikai fogalmak helyett elégedjek meg a *psychologiai* fogalmakkal. A szülői ház helyett, ha szükséges, vegye át az iskola a nevelés munkáját, ügyeljen az egészségügy követelményeire s ne engedje, hogy a gyermekek felügyelet nélkül csatangoljanak, hanem gyűjtse őket egybe az iskola helyiségében a köteles órákon kívül s helyes megelőző fegyelmeléssel meg foglalkoztatással, gyakorolja a neve-

lés munkáját (Sociálpædagogiai értekezletek). A tanításnál a tömegtanítás mellett igyekezzék a természet fejlődésének törvényeit levonatni a tanulókkal tapasztalatok szerzésével, kirándulások útján. Az iskolában pedig a festett világ helyett a valót sürgeti. Kívánja, hogy a tanítási methodus mindig elemi, az életnek megfelelő legyen. Ne szégyelje a tanító származását és viselje a száraz dajka szerepét szeretettel. Az ő hivatása most is az, hogy a gyermeket megóvja és romlatlanul átadja — az életnek.

Az iskola e végre keressen kapcsolatot az élettel, a szülői konferenciákkal, az ismétlő oktatás pedig szakirányt kövessen. A gyengék oktatásáról, a züllés megakadályozásáról is gondoskodni kell. (Segítő osztályok, gyermek-otthonok.) A legfőbb kötelezettsége az iskolának azonban az legyen, hogy minden iskolába járó elvégezze a hat osztálynak tananyagát! Itt — a kezdeményezés munkája vár reánk. El a számárpaddal és a secundával! A tanítói önképzésre nagyobb gond fordítandó, pædagogiai közkönyvtárunk nincsen, a tanszermúzeum most is aluszsa drága pénzért a tétlenség kóros álmát, végül pedig constatálva van, hogy a tanítói fizetés még mindig sok kívánni valót hagy hátra. Örömmel jelezhetem azonban, hogy a tanítói tanfolyamok egyre szaporodnak. Sok egyéb hasznos reform is napirendre kerül. De még sok a tenni való.

Épen ezért, bár hálás elismeréssel adózunk kormányunk böles vezetőjének, dr. Wlassics Gyulának, a ki már eddigelé is oly rendkívüli sok és szép eszmét realizált a népoktatás terén, mégis sürgetőleg kellene tanácskoznunk a fölött, vajjon e modern sociálpædagogia milyen követeléseit jogosultak?

A továbbképzés, a kenyérkereseti pályára való előkészítés az, a mi sürgősen volna tárgyalandó, s nevezetesen felkutatatandó az, vajjon gazdasági ismétlő-iskoláink a nagy vakáció folytán nem végeznek-e papiros munkát? Elmélkednünk kell a felett, vajjon a tanítóképzés olyan-e, a mely a gyakorlati életre készíti elő növendékeit? Végül pedig ne feledkezzünk meg a tanítók javadalmazásáról sem, s ha azt látnók, hogy itt sürgős intézkedésekre van szükség, hallassuk figyelmeztető szavunkat. De hát lesz-e a ki azt meghallgassa?

Napjainkban az elismerés garmadával bőven kijut nagy érdemű Miniszterünknek úgy a hivatalos, mint a nem hivatalos tanügyi sajtóban, előkelő állású egyének hirdetik a világnak, hogy milyen nagy eredményekkel dicsekedhétik a népoktatás.

És most mi e helyen azt állítsuk, hogy még sem boldog a magyar tanító? Mi publikáljuk azt, hogy nemcsak a Tanítók Háza meg az Eötvös-alap érdemli meg figyelmünket, mert lehetnek ennél fontosabb kérdések is! Az ünneplők táborába ezzel nem viszsziük-e be a sértődést, a mire a Néptanítók Lapja már is rámutat? *

A tudás hatalom, a tudás legyőzi a tudatlanságot. Nekünk tényleg foglalkoznunk kell azokkal a nagy kérdésekkel, a mik ez idő szerint a pædagogia terén szerepelnek. Kutassuk, miért döngetik a Herbartistákat, vajjon jogosult-e a lélektan, erkölcsan, társadalom- és élettan belevonása a vitákba? ** A népiskolával szemben formált kenyérkereseti képesítést sem mellőzhetjük s míg a Du Bois-féle neo-barbarizmust elítéljük, viszont az anthropotoxint nem negligálhatjuk. Az sem lehet közömbös, vajjon nem kell-e állást foglalnunk azon törekvésekkel szemben, a melyeknek jel-szava: Extra ecclesiam nulla salus, nec veritas. (Fülöp Béla: Nevelésünk a XX. században.)

Talán nem csalódom, hogy ha annak a meggyőződésnek adok kifejezést, hogy a kritika gyakorlására állásunk — kötelez. A pædagogiai irodalom művelésével valóban kevesen foglalkoznak nálunk s most, hogy az egyetemen legközelebb megkezdette működését egy hivatásos pædagógus, dr. *Fünczy Ernő* — biztat a remény, hogy ezen kérdések felett illetékes és teljesen független egyén fog kritikát gyakorolni. De hívjuk ki mi is ezt a kritikát, vonjuk be vitáinkba az érdeklődőket és bizony szolgálatot fogunk tenni a tudománynak és vele a hazának egyaránt. A szabadelvűség jegyében haladunk. A retrograd irány, mint a baleset folytán megnyílt kriptából felszálló dohos levegő megakaszthatja ideig-óráig az emberi organizmust fejlődésében, de el nem pusztíthatja. Legyen gondunk arra, hogy ne a maradiság penészvirágai, hanem a haladás éltető nap-sugarai domináljanak körünkben és általunk a hazában.

A politika sokszor lehetetlenné teszi, hogy a valóban szabadelvű eszmék szolgálatában álló vezértanférfiak a kezdeményezés munkájára önként vállalkozhassanak, de ha az ország közvéleménye szólal fel, ha a követelések jogosultságát hivatottak igazolják: akkor még a hivatalos konzervatizmus is megmozdul, csak

* Népt. Lapja. 1901. évf. u. száma.

** Demoor f. i. m. 7. l.

kutassuk és hirdessük a reformeszmék szükségét és nem fogunk meddő munkát végezni, a mint nem végeztünk eddigelé!

Ezzel a hívó és kérő szózattal nyitom meg a közgyűlést, megköszönve szives türelmüket, melylyel megtisztelni kegyesek voltak.

A Társaság lelkes éljenzéssel köszönte meg az elnöknek lendületes megnyitó beszédét.

II. Emlékbeszéd *Schvarcz Gyula r. t. fölött.* Tartotta: *Nagy László* (I. folyóiratnak jelen számában).

A Társaság nagy érdeklődéssel hallgatta a tartalmas és szép emlékbeszédet s előadónak jegyzőkönyvi köszönetet mondott.

III. Elnök előterjeszti, hogy *Pálffy János* grófnak a mult évi nagygyűlés határozata értelmében a tiszteleti tagsági oklevél kiállíttatott és elküldetett. A nemes gróf megválasztását *Heinrich Gusztáv dr.* elnökhöz intézett levélben köszönte meg. A levél föl fog olvastatni. Titkár olvassa a következő levelet:

«Drezda 1901-ik évi junius hó 7-én.

Nagyságos Úr! Pozsonyi központi irodám útján örömmel értesültem arról, hogy a t. Magyar Pædagogiai Társaság elismerése jelül tiszteletbeli tagjává választott meg és hogy erről mult hó 22-kén oklevelet küldött.

Nagyságos Elnök Úr, fogadja ezen kitüntető megtisztelés és figyelemért köszönetem őszinte nyilvánítását.

Egyidejűleg van szerencsém értesíteni, hogy az oklevelet Pozsonyba, jövő augusztus hóban való visszaérkeztemkor átveendem és azt jó indulatommal kedves emlékül megőrizni fogom, azon megelégedésben, hogy a magyar kultura egyik szerény előmozdítóját egy tekintélyes és érdemdus társaság a legnemesebb elismerésben részesítette.

Kérem Nagyságodat, miszerint jelen soraimat legközelebbi alkalomkor a tisztelt nagygyűlés szives tudomására juttatni méltóztassék.

Kiváló tisztelettel

Gróf *Pálffy János.*»

A Társaság a levélnek jegyzőkönyvre vételét határozta el.

IV. Elnök jelenti, hogy a Társaság egyik alelnöke *Hegedüs István dr.* *Heinrich Gusztáv dr.* elnökhöz intézett levelében ez állásáról lemondott. A levél föl fog olvastatni.

Titkár olvassa a következő levelet:

«Méltóságos Elnök Úr!

Midőn a Pædagogiai Társaság egyik alelnöki tisztéről ezenel lemondásomat bejelentem, teszem ezt abban a meggyőződésben, hogy ezzel a társaság érdekeinek teszek szolgálatot. Ugyanis régi ohajtásom volt, hogy a társaság vezetésében az egyetem részéről oly férfiú vegyen részt, ki állásánál, tanulmánykörénél fogva a pædagogia kérdéseivel hivatásszerűen foglalkozik, ki a közoktatási intézmények, a pædagogiai eszmék tanulmányozására szánta összes tehetségeit.

Miután a kedvező alkalom megnyílt, most a pædagogia tanszékét oly férfiú foglalta el, ki társaságunk iránt a legbensőbb érdeklődéssel viseltetik: kötelességemnek éreztem helyet adni, hogy ezáltal az elnökségben képviselt közoktatási ágak egyensúlya, melyet igen szerencsés gondolatnak tartok, meg ne zavartassék. Hálaomat és köszönetemet a Tekintetes Pædagogiai Társaság iránt azért a rendkívül nagy kitüntetésért, hogy engem ily diszes állásra két ízben is megválasztott, törekedni fogok némileg azzal viszonozni, hogy a társaság tevékenységében jövőre is élénk részt kívánok venni. Lemondásomnak egyetlen rugója a fenn kifejtett szempont.

Fogadja a mélyen tisztelt Elnök úr megkülönböztetett tiszteletem s egyszersemind-köszönetem nyilvánítását az irányomban tanusított kitüntető figyelemért. Kérném: kegyeskedjék e levelet a társaság legközelebbi közgyűlése alkalmával bejelenteni.

Mély tisztelettel

Budapest, 1902. jan. 9-én

Hegedűs István.»

Elnök folytatólag jelenti, hogy az elnökségi ülés a kifejtett okokat méltányolva, sajnálattal bár, a lemondás tudomásul vételét indítványozza a nagygyűlésnek azzal, hogy a lemondó alelnöknek buzgó tevékenységéért köszönetét fejezze ki.

Ajánlja továbbá az elnökségi ülés, arravaló hivatkozással, hogy alapszabályaink 30. pontja értelmében ezen alelnöki állás a főiskolai tanügy körében működő rendes taggal töltendő be, hogy a t. nagygyűlés *Fináczy Ernő* dr. r. tagot, a budapesti egyetem pædagogiai tanszékének ny. r. tanárát válassza meg a megüresedő állásra.

A nagygyűlés köszönetet mondván Hegedüs István dr. buzgó működéséért s köszönetét jegyzőkönyvbe iktatván, a lemondást, sajnálattal, tudomásul veszi.

A megürült alelnöki állásra egyhangulag *Fináczy Ernő* dr. rendes tagot választja meg.

Fináczy Ernő dr. megköszöni a bizalmat s igéri, hogy tevékenyen részt fog venni a Társaság működésében s készséggel elvállalja a vezetésben az elnökség által reáruházandó teendőket.

V. Titkár előterjeszti, hogy az 1901. év folyamán elhalálozás folytán két rendes tagsági hely üresedett meg (l. a titkári jelentést). Az elnökségi ülés a beérkezett ajánlatokat figyelembe véve, az ügyrend 15. §-a értelmében ajánlja, hogy e két hely *Pethes János* csurgói tanítóképző intézeti tanárral és *Weszeley Ödön* dr. budapesti főreáliskolai tanárral töltsék be.

A nagygyűlés egyhangulag megválasztja r. tagokká: *Pethes Jánost* és *Weszeley Ödön* dr.-t.

VI. *Kovács János* titkár a következő évi jelentést olvassa föl:

Tisztelt Társaság!

A Magyar Pædagogiai Társaság 10-dik évének munkásságát kell vázolni. Nem a jubilálás viszketege készlet ezen szám fölemelésére. Az életkornak ez a rövid határmesgyéje még nem indíthat arra, hogy a multakon merengjünk el. A jövőbe szegezett tekintettel lépünk át rajta, de azzal a megerősödött hittel, hogy azt a helyet, a melyet Társaságunk mint a nemzeti kultúra szükséges tényezője kivívott magának, a jövőben is meg fogja tartani és fokozott mértékben be fogja tölteni.

A mult évi IX. nagygyűlést *Erődi Béla* alelnök nyitotta meg, az 1900. évi párisi világkiállítás iskolaügyi részének ismertetését választván megnyitó beszéde tárgyául. Első sorban a magyarok kiállításáról s annak nagy sikeréről emlékezett meg, s azután főkép a francziákét ismertette, mi mellett alkalmat talált a franczia iskolaügygyel a kiállításon kívül is foglalkozni s arról a széles látáskörű szakembernek közvetlen tapasztalatoktól támogatott háttározott véleményével minket megismertetni.

Incze dy Dénes r. tag emlékezetét újította föl *Békefi Remig* tagtársunk emlékbeszéde. Az egész lelkével iskolájának és tanítványainak élő tanítómestert egy olyan rokonlélek méltányolta, a ki mint munkatársa, közvetlen szemlélője és részese volt működésének.

Fölolvasó üléseinket — időrendben — a következő tárgyak foglalkoztatták.

Kőrösi Henrik «Az elemi- és középiskola közötti kapcsolatról» szólván, egy olyan tárgyat hozott napirendre, a melyről nagyon ellentétes fölfogások uralkodnak, a mint az a fölolvashoz fűződő érdekes vitából is kitűnik.

Kovács Rezső «A testi nevelés nemzetközi kongresszusáról» találó megfigyelésekkel megírt jelentését olvasta föl, mely kongresszus szintén a kiállítás alkalmából jött össze, s melyen a fölolvadó képviselte hazánkat. A kongresszus elhatározta a Testi nevelés Nemzetközi Bizottságának megalakítását és fölolvadót bízta meg, hogy ennek magyar osztályát szervezze. A Paedagogiai Társaság készséggel hozzájárult fölolvadó azon kéréséhez, hogy a megalkotandó Bizottságban két taggal résztvegyen, s e végre *Kemény Ferencz* és *Nagy László* tagokat küldte ki.

Kovács János «A tanárok javadalmazásának rendszeréről» tartott előadásában kereste azt az elvi alapot, a melyen e kérdés megnyugtató módon megoldható; azzal a célzattal, hogy ezen megnyugtató megoldás kiküszöbölje iskolai közéletünk egészséges fejlődésének ezen akadályát.

Már a megelőző évben tárgyalta Kőrösi Sándor az *actiók* kérdését a magyar nyelvtanítás szempontjából, szükségesnek ítélván az *actiók* tanának alkalmazását az iskolai nyelvtanításban is. *Bódiss Jusztin*, a ki a középiskolai tanárok 1900. évi temesvári közgyűlésén a classikus nyelvek tanításában indokolatlannak, a tanítás nehézségeit szaporítónak hirdette az *actiók* tanának bevonását, folyóiratunkban is fölvette a harcot álláspontja védelmében, úgy a nyelvészet, mint a didaktika álláspontjából belebocsátkozván a kérdés tárgyalásába.

Ezzel szemben májusi ülésünkön *Molnár István* fölolvadása kelt az *actiók* tanának védelmére, bemutatván, hogy miképen alkalmazza ő azt a latin nyelv tanításában.

A vita, a mely Társaságunk körén kívül is folyt s széleskörű érdekeltséget keltett, mélyen belevág gymnasiumaink főtárgyának s közvetve egész iskolai nyelvtanításunknak didaktikájába. Hogy rövidesen el is döntse a kérdést s egyező meggyőződést létesítsen, azt nem is várta tőle senki. Hiszen az maga, hogy a kérdés vitatható, arra vall, hogy mindkét álláspont tud olyan szempontokra támaszkodni, a melyek őt jogosultnak tüntetik föl. Ki melyik

szempontot itéli fontosabbnak, irányadónak, a szerint határozódik meg álláspontja. Az azonban szükséges, hogy a maga szempontjaival mindenki tisztában legyen, s talán senkire nézve sem szükségesebb, mint a tanárra. Épen ebben van az ilyen vitáknak hasznuk és jelentőségük. A vitázó felek, mindenik a maga álláspontját élesen kiemeli, erős világításban szembeállítja a másikkal s az olvasó elé így a legszemléletesebb képét állítja a szempontoknak. Ez a leghathatósabb eszköz arra, hogy azokat, a kik még nem alkottak maguknak meggyőződést, ehhez közelebb segítse, határozott álláspont elfoglalására indítsa. Nem hiszszük, hogy legyen olyan nyelvtanító tanár, a ki e polemiát olvasta, hogy annak hatása alatt a maga álláspontját újabb megfontolások tárgyává ne tette volna; s bizonyosan lesz nem egy, a kinek álláspontját ezhatározta meg.

Idealis, minden egyéni érdeket kizáró célért folyt a harc, de azért nem kevésbé harciasan. Grammatici certant, mondja a közmondás. S hogyné válna ez be, a mikor magyaros temperamentumu grammatikusok fognak hozzá. Hiszen alig van irodalmunk történetében olyan nyelvészeti polemia, a melyben a vágások csupán a vita tárgyát érték volna. A meggyőződés hevületében kiteszi a harcos a maga személyét is a küzdelemnek . . . Egy ismert filozofusunk * fölfogását idézem ez ügyről, a ki «Eszményeink» című művében az ő elmélete szerint most fölülkerekedő idealismus egyik jelenségeként mutat rá erre a vitára s arra az elszántságra, a melylyel a vitázók meggyőződéseikért síkra szálltak. Sokan lesznek, s tudomásom szerint vannak is, a kik épen így fogják föl a dolgot.

Nem szorosan az actiókról szól, de szintén a classikus nyelvek didaktikájának egyik kérdését tárgyalja Bódiss Jusztinnak «A föltételes mondatok iskolai tárgyalása a görög és latin nyelvben» című fölolvasása, a melyet ezen év folytán fog folyóiratunk a t. tagtársak elé terjeszteni.

Kemény Ferencz «A francia helyesírás és syntaxis reformja» czimen ismertette azokat a rendelkezéseket, a melyeket erre vonatkozólag a francia közoktatásügyi kormány bocsátott ki. Miután ezekhez a francia nyelvi tanításnak mindenütt alkalmazkodnia kell, azért a Pæd. Társ. elhatározta, hogy az előadást a valóság és közoktatásügyi kormányhoz fölterjeszti.

* Bodnár Zs.

Geőcze Sarolta «Bajorország nevelésügyéről», *Juba Adolf*, «*Asvéd paedagogiai lestgyakorlatokról*» tartottak fölolvasást. Mindketen közvetlenül a helyszínén tett tanulmányokkal bővítették ki alapos elméleti tájékozottságukat a tárgyalat kérdéseiben.

Az év utolsó előadója *Heinrich Gusztáv* elnökünk volt, a ki «*Középiskoláink felügyeletéről*» terjesztette elő gondolatait, főkép az iskola követelményeit állítván előtérbe a néha túlzó fontosságúknak hirdetett adminisztrationalis szemponttal szembe. A tárgy nincs befejezve; a Társaság tárgyalásra tűzte, és örömmel jelenthetem, hogy az érdeklődés nem szorítkozik csupán a napi sajtóban a fölolvasás által keltett hozzászólásokra, hanem a legkiválóbb szakemberek vállalkoztak a kérdésnek folyóiratunkban és üléseinken való továbbtárgyalására.

★

Flyóiratunk ez évben is 40 ívnyi tartalommal jelent meg. Új rovatot indítottunk benne «Külföldi lapokból» czimen, a mely rovat repertoriuma kíván lenni a külföldi iskolai sajtó nevezetesebb közleményeinek. Nem kételkedünk benne, hogy a t. tagtársak szívesen fogadják e rovatot, főkép azon közlemények után, a melyek eddig t. munkatársunk *Imre Sándor* tollából kikerültek. — *Török István* folytatta iskolatörténetünk egyes adalékainak közlését. Nagyon óhajtandó volna, ha úgy az adatok, mint a források megismertetése érdekében e példát sűrűn követnék, a kik régi iskoláink, egyházaink levéltáraihoz hozzáférnek.

Társaságunk tiszteleti tagja *Berzeviczy Albert* is fölkereste flyóiratunkat azon nagy kulturtörténelmi becsű megnyitó beszédének átengedésével, a melyet a Magyar Orvosok és Természetvizsgálók bártfai vándorgyűlésén tartott.

A Millenniumi Tanügyi Kongresszus végrehajtó bizottságazáró jelentéseit flyóiratunkban tette közzé.

A flyóirat annak örémére, hogy 100-dik füzete megjelent, egy egészen családi jellemű kis jubileumot rendezett, mely abban állott, hogy az a füzet az elnöktől és valamennyi szerkesztőtől hozott közleményeket.

★

A rendes tagok sorában a mult évben is hét elhalálozás okozott súlyos veszteséget a Társaságnak. Elhunyt *Dischka Győző* a

pécsi állami főreáliskola igazgatója, a ki ez iskolát az ország egyik legjobb hirnevű iskolájává tette. Másik veszteségünk *Mihályik Izidor* a vakok budapesti országos intézetének nyug. igazgatója, a ki ez emberbaráti ügy szolgálatának szentelte egész életét s kiváló szakértelmével jelentékeny tényezője volt ez ügy föllendülésének. Indítványozom, hogy a t. nagygyűlés jegyzőkönyvében örökítse meg elhunyt jeles tagtársaink kegyeletes emlékét.

A kültagok számának hullámlásában kedvező jelenségről adhatok számot. Három éven át alakultak úgy a viszonyok, hogy a fogyatkozás igen közel egyenlő volt a szaporulattal. A múlt évben a belépők száma is emelkedett valamivel, de jelentékenyen csökkent a kilépőké. 46-an léptek be s ezzel szemben 14 a csökkenés a kilépések és elhalálozások folytán. Az elhunytak közül részvétellel említem föl *Gallauner Lujzát*, folyóiratunk volt munkatársát, az újpesti, majd a hódmezővásárhelyi polgári leányiskola nagy tevékenységű igazgatóját.

★

Hálás köszönettel említem, hogy a vallás- és közoktatásügyi miniszter úr a múlt évben 1500 koronával, a Magyar Tudományos Akadémia 400 koronával segítette társaságunkat. Ez lehetségessé tette, hogy folyó kiadásainkat az év bevételeiből fedezhettük, sőt régi adósságunkból is valamit — bár igen keveset — törleszthettünk. Indítványozom, hogy méltóztassanak megbízni az elnökséget, hogy a vallás- és közoktatásügyi miniszter úrnak és a Magyar Tudományos Akadémia elnökségének a nyújtott erkölcsi és anyagi támogatásért a Társaság köszönetét fejezze ki.

Ajánlom indítványaim elfogadását és kérem, méltóztassanak jelentésemet tudomásul venni.

A nagygyűlés *Dischka Győző* és *Mihályik Izidor* r. tagok emlékét kegyelettel jegyzőkönyvébe iktatja.

Az elnökséget megbízza, hogy a vallás- és közoktatásügyi miniszter úrnak és a M. Tud. Akadémia elnökének a Társaság hálás köszönetét tolmácsolja.

A titkári jelentést tudomásul veszi s a titkárnak fáradságos és buzgó működéséért köszönetet mond.

VII. *Zsengeri Samu* dr. r. tag a pénztárvizsgáló bizottság nevében jelentést tesz az elmúlt év zárószámadásáról.

A Magyar Pædagogiai Társaság 1901. évi zárószámadása.

Bevétel.	Kor. fill.	Kiadás.	Kor. fill.
Készlet 1900. évről	48 10	Írói és szerk. tisztelet-	
Hátralékokból	713 —	díjak 1901-re	1800 —
Folyó évi tagdíjakból	738 —	Írói és szerk. tisztelet-	
Régibb évfolyamok el-		díjak 1900-ra	200 —
adásából	— —	Titkári tiszteletdíj	200 —
Alapítványok kamataiból	111 71	Pénztárnoki tiszteletdíj	200 —
Tiszteleti és rendes tagok		Jegyzői tiszteletdíj	100 —
adományaiából	122 —	Szolgáknak és kapusnak	30 —
Segély a) a vallás- és köz-		Hirdetésekre	18 —
oktatásügyi miniszte-		Ügykezeltési költségek	
riumtól	1500 —	(levelezés, pénzbehaj-	
Segély b) A magyar tud.		tás, szállítás)	82 38
Akadémiától	400 —	Franklin-Társulatnak	1000 —
Összesen: 3632 81		Összesen: 3630 38	
		Készlet	2 43
			3632 81

Budapest, 1901 decz. 31-én.

György Aladár s. k.,
ellenőr.Dr. Gyulay Béla s. k.,
pénztárnok.

A pénztári könyveket 1901 január 1-től 1901 december 31-ig átvizsgáltuk, úgy a bevételeket, mint a kiadásokat az okmányokkal és tagsági könyvekkel egybeahasonlítottuk és megegyezőknek találtuk. A kimutatott 2 korona és 43 fillér pénztári készlet készpénzben és a 2150 korona alapítványtőke egy Pesti hazai első takarékpénztári és egy Pesti magyar kereskedelmi bank betétkönyvecskéjében, 100 korona pedig egy italmérési jog kártalanítására kibocsátott 03,908. sz. 4 $\frac{1}{2}$ % -al kamatozó kötvényben előttünk bemutatattott. Ezek alapján a pénztárnoknak a fölmentvényt megadni kérjük.

Budapesten, 1902 január hó 22-én.

Dr. Zsengeri Samu s. k.,
számvizsgáló bizottsági tag.Radó Vilmos s. k.,
számvizsgáló bizottsági tag.

A nagygyűlés a jelentést tudomásul veszi, a pénztárosnak a fölmentvényt megadja s egyuttal köszönetet mond működéséért. Jövő évre pénztárvizsgálókul megint Zsengeri Samu dr. és Radó Vilmos r. tagokat küldi ki.

VIII. *Gyulay Béla* dr. pénztáros bemutatja az 1902. évi költségvetési tervezetet:

A Magy. Paedagogiai Társaság 1902. évi költségelőirányzata.

Bevétel.	Kor. fill.	Kiadás.	Kor. fill.
Pénztárkészlet 1901. évről	2 43	Írói és szerk. tisztelet-	
Hátralékokból	800 —	díjak 1902-re	2000 —
Folyó évi tagdíjakból	1250 —	Írói és szerk. tisztelet-	
Régibb évfolyamok el-		díjak 1901-re	200 —
adásából	20 —	Titkári tiszteletdíj	200 —
Alapítv. kamataiból	111 71	Pénztárnoki tiszteletdíj	200 —
Tiszteleti és rendes ta-		Jegyzői tiszteletdíj	100 —
gok ajándékaiból	200 —	Szolgáknak és kapusnak	30 —
Segély a) a vallás- és köz-		Hirdetésekre	30 —
oktatásügyi miniszter-		Ügykezelési költség (leve-	
től	2000 —	lezés, pénzbehajtás stb.)	100 —
b) M. Tud. Akadémiától	400 —	Tartozás a Franklin-	
	4784 14	Társulatnak	1897 03
			4757 03
		Mutatkozó fölösleg	27 11

Budapest, 1902 január 25-én.

Az elnökség nevében

Dr. Gyulay Béla s. k.,
pénztárnok.

A nagygyűlés a költségvetést elfogadja.

IX. Titkár jelenti, hogy az elnökségi ülésen a következő kültagok vétettek föl:

1901-től: *Károly Ignác* (Pécs);

1902-től: *Weinhold Károly* (Szászsebes), *Büchler Hugó* (Miskolc), *Reint Paula* (Oltárcz), *Kövér Dénes* (Marczaltő), *Szabó István* (Marczaltő), *Bretán György* (Avas-Ujfalu), *Micu Demeter* (Sajtény), *Hatvany József* (Demecser), *Hegedüs László* (Visk), *Pannauer Emil* (Zala Udvarnok), *Csajági Bernát* (B. Kula), *Kákossy Ödön* (Hosszú Pereszteg), *Rosenberg Nándor* (Szeged), *Székely János* (Makó), *Schuster Alfréd* (Rozsnyó), *Slany S. Pál* (B.-Csaba), *Andráskó János* (Mező-Zombor), *Huzjak Lúkács* (Igló), *Furagó Jakab* (Szeghalom), *Pollák János* (Igló), *Molnár Lajos* (Anina), *Pinkovich Sándor* dr. (Ujvidék).

Tudomásul szolgál.

Az ülés véget ér.